Monica Busuioc, Alexandru Dan Anghelina, Claudius Teodorescu

INTERFAȚA DE REDACTARE A *DICȚIONARULUI LIMBII ROMÂNE*

Redactarea în format electronic a *Dicționarului limbii române* (DLR) a presupus, în primul rând, dezvoltarea instrumentelor necesare unui asemea demers. În acest sens, în cadrul procesului este folosit programul Oxygen, adaptat nevoilor specifice ale lexicografilor. Structurarea informațiilor din DLR este realizată pe bază de standarde internaționale XML (Standard XML), respectiv TEI (Standard TEI).

Avantajele unei astfel de abordări sunt multiple (Busuioc, Teodorescu 2015: 443). Pe de o parte, digitalizarea duce la o structurare riguroasă a informațiilor semantice, stilistice, sintactice şi etimologice; pe de altă parte, redactorul este ajutat de diversele automatizări: arborele de sensuri, afişarea listelor de formulări, standardizarea informațiilor legate de etimologie etc.

Asemenea oricărui produs digital, interfața de redactare a suferit pe parcursul anilor modificări menite să îmbunătățească procesul de redactare şi structurarea informațiilor.

Dacă, în primele stadii de dezvoltare, interfața de redactare conținea doar formularele ce urmau a fi completate cu date (categorii gramaticale, sensuri, indicații de folosire etc.), în momentul de față, este un *ecosistem* format din formularul de redactare şi diverse panouri de administrare a informației, unde se poate interveni în timp real în diferitele liste din interfață (categorii gramaticale, tipuri de indicații de folosire, bibliografie, caractere speciale etc.).

Nu vom insista asupra descrierii globale a secțiunilor prezentate deja în Busuioc, Teodorescu (2015), ci dorim ca, în această parte a lucrării, să prezentăm unele dintre aspectele pe care le considerăm mai interesante pentru redactarea în format electronic a dicționarului – tratamentul variantelor lexicale, al sintagmelor, al locuțiunilor şi al expresiilor şi etimologia.

Variantele lexicale reprezintă un element important în DLR, pentru că ele „constituie o modalitate de redare a normei lingvistice” (DLR M: XV). În practică, *Dicționarul limbii române* grupează toate variantele unui cuvânt sau sens într-un paragraf separat, la sfârşitul articolului de dicționar:

LR, LXVIII, nr. 2, p. 173–178, Bucureşti, 2019

BDD-A30964 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:44 UTC)

MACROBIÓTICĂ s. f.
...
– Şi:[1] (învechit) **macrobiótecă** (BARASCH, I. 147), **macroviótică** s. f.
(DLR M).

În acest caz, variantele *macrobiótecă* şi *macroviótică* se referă la cuvântul-titlu, însă, în DLR, se pot identifica şi situații unde o variantă se referă la unul dintre sensurile intrării:

MÁCRU, -Ă adj., s. f.
1. Adj.
2. S. f.
3. Adj.
...
– Şi: (regional, **1**) **máclă** adj.
(DLR M).

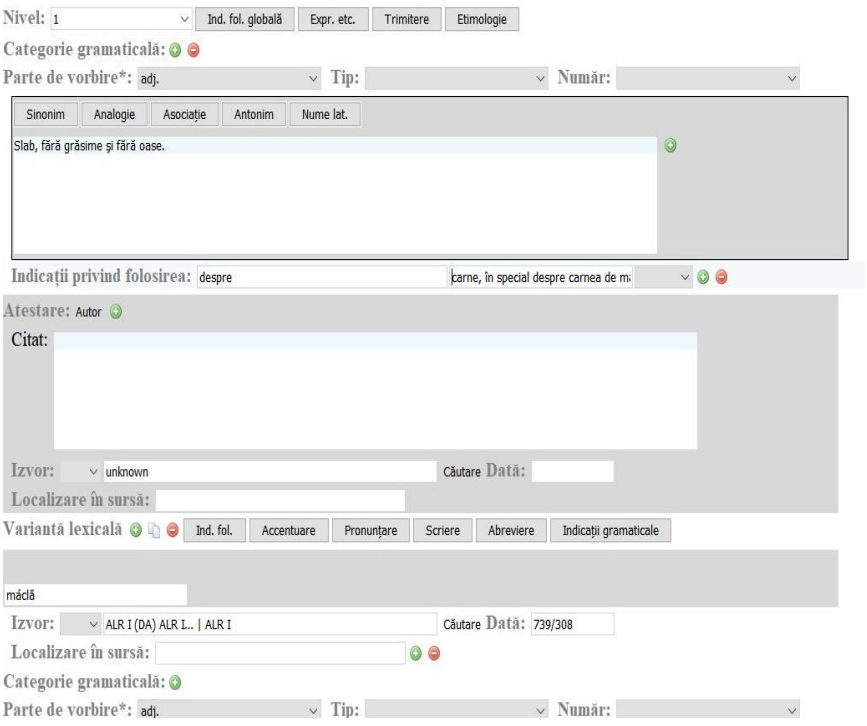

Fig. 1. Secțiunea *sens* pentru cuvântul-titlu.

[1] În noua ediție a dicționarului, formularea „– Şi:” va fi înlocuită cu „– Var:”, pe care o considerăm mai transparentă.

BDD-A30964 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:44 UTC)

Decizia de a redacta variantele corelat cu elementele de care sunt legate conceptual (cuvânt-titlu sau sens) pare, la prima vedere, neconvențională, fiind însă motivată după cum urmează.

Organizarea interfeței de lucru a presupus identificarea celor mai potrivite soluții pentru a exista un echilibru între forma finală, tipărită, şi o logică a redactării. Chiar dacă toate variantele sunt grupate în paragraful destinat acestora, pentru redactare s-a decis ca varianta specifică unui anumit sens să fie inserată direct în subsecțiunea dedicată sensului respectiv. Astfel, corelarea sens-variantă se face direct, făcându-se în acelaşi timp şi distincția între variantă a cuvântului-titlu şi variantă a unui sens.

Un alt aspect pe care dorim să îl menționăm este tratamentul sintagmelor, al locuțiunilor şi al expresiilor. Identificarea exactă a fiecărei sintagme sau expresii a presupus adaptarea normelor de redactare la noile cerințe de digitalizare. Standardele adoptate în redactarea în format electronic a dicționarului nu reuşesc să ofere soluții pentru toate situațiile din DLR, fiind uneori necesare abordări alternative, care, în opinia noastră, nu modifică esența dicționarului.

În primul rând, în practica lexicografică existentă în DLR, atunci când cuvântul-titlu este parte componentă a unei sintagme, fără ca sensul acestuia să sufere modificări, sintagma este menționată în paranteza destinată indicațiilor, după cum se poate vedea la **DÁFIN:**

DÁFIN s. m. (Bot.)
1.
2. (Olt. şi prin Munt.: şi în sintagma *dafin creț*, LEXIC REG. 41) Salcâm (**1**) (*Robinia pseudacacia*).

(DLR D)

Imposibilitatea de a izola sintagma în cadrul parantezei a necesitat găsirea unei soluții care să păstreze legătura semantică dintre cuvântul-titlu şi sintagma din care face parte. În acest sens, s-a ales, ca soluție informatică, repoziționarea şi marcarea sintagmei sub sensul respectiv:

DÁFIN s. m. (Bot.)
1.
2. (Olt. şi prin Munt.) Salcâm (**1**) (*Robinia pseudacacia*).
✧ Sint[2]. **Dafin creț** v. **dafin** (**2**).
1960 *Lexic Reg*. I

În al doilea rând, situațiile în care o structură are o formă de tipul ✧ Expr. **A da** (sau) **a face** (ceva) **pe daibojeală,** suntem de părere că reprezintă, de fapt, două

[2] În noua ediție a *Dicționarului*, sintagmele vor fi izolate cu indicația **Sint.**

BDD-A30964 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:44 UTC)

expresii **A da pe daibojeală**, respectiv **A face pe daibojeală** comasate într-o singură formulare, pe baza aceluiaşi sens. Din acest motiv, a fost luată decizia segmentării structurii iniţiale în două unităţi distincte, care pot avea ataşate diverse informaţii, precum indicaţiile de folosire (rar, înv. etc).

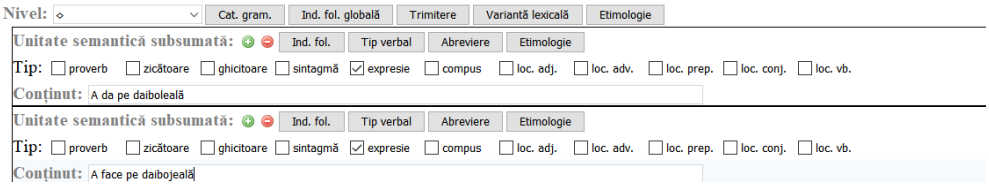

Fig. 2. Secţiunea *expresie semantică subsumată.*

Aşadar, vechea metodă de redactare a fost adaptată pentru ca fiecare sintagmă, locuţiune sau expresie să poată fi izolată şi marcată ca atare.

Din punctul de vedere al redării, deci al utilizatorului dicţionarului, expresiile de mai sus vor fi izolate printr-o bară verticală şi afişate astfel: ✧ Expr. **A da pe daibojeală | A face pe daibojeală** = a da sau a face ceva pe datorie.

Un ultim element pe care îl prezentăm în acest articol este legat de redactarea etimologiilor.

S-a procedat la îmbunătăţirea definirii etimologiilor, prin împărţirea lor în patru tipuri:

1. etimologia cuvântului-titlu;
2. etimologia unei variante lexicale;
3. etimologia unui sens;
4. etimologia unei sintagme, expresii etc. (în cazul unor calcuri).

Astfel, în cadrul redactării, tratarea etimologiilor se face în interiorul subsecţiunii de care aparţin, aşa cum este cazul şi pentru variantele lexicale.

Etimologia unui sens sau cea a unei sintagme sau expresii nu este indicată la sfârşitul articolului de dicţionar, ci imediat lângă acestea:

TĂBLÍŢĂ s. f.
...
II.
...
3. (Învechit, la pl.; calc după fr. *tablette*) Carneţel în care se notează diverse fapte, maxime etc. (DLR T)

✧ Expr. (Rar; calc după fr. *pierre de scandale*) **Piatră de scandal** = motiv de nemulţumire, de conflict.

(DLR P)

BDD-A30964 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:44 UTC)

Având în vedere aceste lucruri, interfața a fost dezvoltată în așa fel, încât redactorul să poată avea în acelaşi loc *casetele* necesare, evitând astfel navigarea suplimentară către aceste elemente.

De asemenea, s-a avut în vedere caracterul facultativ al anumitor componente. Dacă etimologia cuvântului-titlu este obligatorie (prezentă în finalul primului ecran al interfeței), etimologia sensurilor se impune numai în anumite situații. Din acest motiv, s-a ales implementarea unui sistem de butoane care să activeze, după specificul fiecărei redactări, componentele respective.

Fig. 3. Secțiunea *etimologie* pentru cuvântul-titlu.

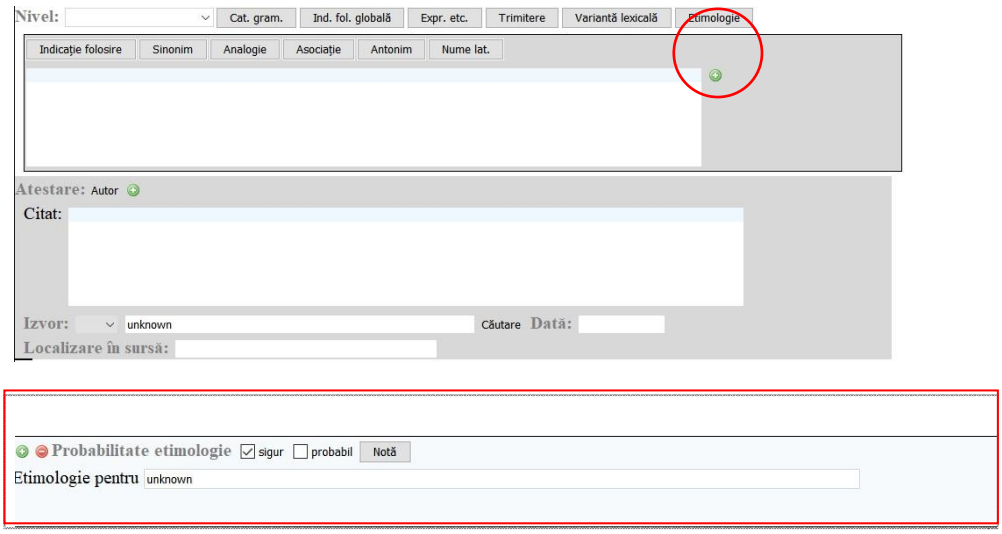

Fig. 4. Secțiunea *etimologie* pentru sens.

În opinia noastră, redactarea *Dicționarului limbii române* în format electronic este benefică pentru potențialii utilizatori ai dicționarului, prin caracterul structurat al informației, fiind posibile cercetări variate (semantice, etimologice, stilistice).

Un dicționar redactat în format digital, pe baza unor standarde internaționale, va contribui la vizibilitatea lexicografiei româneşti în lume.

BDD-A30964 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:44 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Busuioc, Monica, Claudius Teodorescu, 2015, „Informatizarea *Dicţionarului limbii române* – un vis pe cale de realizare", în Marius Sala, Maria Stanciu Istrate, Nicoleta Petuhov (ed.), *Lucrările celui de-al cincilea Simpozion Internaţional de Lingvistică, Bucureşti, 27–28 septembrie 2013,* Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, p. 441–445.

SIGLE

DLR D: *Dicţionarul limbii române. (DLR).* Serie nouă. Tomul I. Partea a 3-a. Litera *D. D – Deînmulţit:* 2006.
DLR M: *Dicţionarul limbii române. (DLR).* Serie nouă. Tomul VI. Litera *M*: 1965–1968.
DLR P: *Dicţionarul limbii române. (DLR).* Serie nouă. Tomul VIII. Litera *P:* Partea a 2-a: *Pe–Pînar,* 1974.
DLR T: *Dicţionarul limbii române. (DLR).* Serie nouă. Tomul XI. Partea a 2-a: Litera *T. T–Tocăliţă:* 1982.
Standard TEI: www.tei-c.org (versiunea 3.6.0; accesat la data de 17.07.2019)
Standard XML: www.clarin.eu/content/standards-and-formats (versiunea 1.0; accesat la data de 17.07.2019)

THE DRAFTING INTERFACE OF THE *ROMANIAN LANGUAGE DICTIONARY*

(Abstract)

The paper aims to broadly describe the drafting interface of the *Romanian Language Dictionary* (DLR) and to provide some insights regarding the process of compiling such a dictionary.

Cuvinte-cheie: dicționar electronic, Oxygen, etichete, TEI.

Keywords: digital dictionary, Oxygen, tags, TEI.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti", Bucureşti
monica.busuioc@yahoo.com
anghelinaalexandru@yahoo.com
Universitatea din Heidelberg, Germania
c laudius.teodorescu@gmail.com

BDD-A30964 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:44 UTC)